

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารตามแนวของพระพุทธศาสนาว่า พุทธวิธีบริหารยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งเป็นอัตตาธิปไตย ผู้บริหารที่เป็นอัตตาธิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้งโดยยึดคิดว่าถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ ส่วนผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคนเพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ เขาพยายามทำให้ถูกใจทุกคนซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ผู้บริหารประเภทนี้มักหนีปัญหา เมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นภายในองค์กรก็พยายามลอยตัวหนีปัญหา ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขายึดถือคิดว่าถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้าหรือต้องถูกใจทุกคน เขากล้าตัดสินใจลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมโดยไม่พยายามลอยตัวหนีปัญหา เขายึดถือว่าอำนาจหน้าที่ มาพร้อมกับความรับผิดชอบ เขายอมเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นคือประโยชน์สุขส่วนรวม □ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่ ” □ ควรกล่าวไว้ในที่นี้ว่า ธรรมาธิปไตยไม่ใช่ระบอบการปกครอง แต่เป็นวิธีการปกครองที่ถือธรรมเป็นใหญ่ ธรรมาธิปไตยใช้ได้กับการปกครองในระบบต่างๆ นั่นคือการปกครองไม่ว่าจะเป็นระบอบใดก็ถือว่าดีแต่ยังไม่ได้ถ้าไม่เป็นธรรมาธิปไตย แม้แต่ประชาธิปไตยก็อาจจะกลายเป็นเผด็จการโดยเสียงข้างมาก ถ้าไม่เป็นธรรมาธิปไตยในระบอบการปกครองที่เป็นธรรมาธิปไตย ผู้บริหารสูงสุดต้องมีทั้งอัตตหิตสมบัติคือยึดธรรมประจำใจและมีปรหิตปฏิบัติคือมุ่งบำเพ็ญประโยชน์สุขส่วนรวมเมื่อผู้นำประพฤติธรรม สังคมส่วนรวมก็อยู่เป็นสุข ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า □ “เมื่อฝูงโคข้ามปากแม่น้ำ ถ้าโคผู้นำฝูงไปตรง โคเหล่านั้นย่อมไปตรงทั้งหมดในเมื่อโคผู้นำฝูงไปตรง ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับสมมติ

□ พระธรรมโกศาจารย์, (ประยูรธมมจิตโต)การบริหารตามแนวของพระพุทธศาสนาออนไลน์, แหล่งที่มา

□ พ.ร. (ไทย) ๒๕ / ๘ / ๙.

□ อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑ / ๗๐ / ๙๘.

ให้เป็นผู้นำ ถ้าผู้นั้นประพฤติธรรม ประชาชนก็นิยมประพฤติธรรมเหมือนกัน ประชาชนทั้งประเทศย่อมอยู่เป็นสุข ถ้าพระราชาทรงดำรงอยู่ในธรรม”

วัด คือสถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ ผู้ประพฤติพรหมจรรย์เป็นสถานที่สงบร่มรื่น ร่มเย็นทั้งกายและใจเหมาะแก่การบำเพ็ญสมณธรรม ตรงกับคำว่า “อาราม” คนไทยเรียกสถานที่ของผู้บำเพ็ญพรหมจรรย์ว่า “วัด” เพราะสถานที่ดังกล่าวเป็นเครื่องวัดภูมิธรรมและภูมิรู้ของศาสนิก ผู้ประพฤติตามพระธรรมวินัยของพระศาสดา □ วัดจึงเป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เป็นแหล่งการศึกษาของประชาชนและทำหน้าที่เป็นสถาบันหลักในการฝึกอบรมพระสงฆ์ ที่จะสืบต่อ พระศาสนาและพลเมืองที่จะรับผิดชอบสังคมที่สำคัญวัดยังมีฐานะเป็นโรงเรียนอีกด้วย แม้ปัจจุบัน ความเป็นศูนย์กลางในบางเรื่องจะลดลงแต่ความสำคัญก็ยังคงอยู่ บทบาทของวัดยังคงมีค่อนข้างมาก คือ เรื่องของการพัฒนาชุมชน การพัฒนาอาชีพ หรือการเป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์และความเป็น ศูนย์กลางทางด้านจิตใจ ซึ่งยังคงมีอยู่มีเสื่อมคลายแต่อย่างไร วัดจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทย □ จะเห็นว่าความสำคัญของสถาบันพุทธศาสนาเป็นที่ระบือนกของผู้บริหารประเทศทุกยุคทุกสมัยใน เนื้อหาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๕) จึงปรากฏ แผนงานพัฒนาจิตใจและวัฒนธรรม อันเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มแผนงานพัฒนาคุณภาพคนและแรงงาน มีข้อความซึ่งแสดงความพยายามนำหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา เพื่อเป็นแนวทางใน การดำเนินชีวิต และการปฏิบัติหน้าที่การงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและ ส่งเสริมบทบาทของศาสนสถาน ให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาจิตใจและศิลปวัฒนธรรมของชุมชน โดยเน้นบทบาทของพระภิกษุ นักบวชอื่น ๆ ตลอดจนผู้นำศาสนาให้เป็นผู้นำในการฝึกอบรมพร้อมทั้ง ให้มีการปรับปรุงและกระจายอำนาจการบริหารงานของคณะสงฆ์ให้มีความคล่องตัวและเอื้ออำนวย ต่อการศึกษาเผยแผ่และให้คณะสงฆ์ได้ดำรงมั่นคงในพระธรรมวินัยส่งเสริมศาสนศึกษาทุกระดับชั้น

□ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , **ความสำเร็จในการปฏิปัติภารกิจของวัด : ศึกษา เฉพาะกรณี วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี**, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค , ๒๕๔๕), หน้า ๙.

□ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , **ความสำเร็จในการปฏิปัติภารกิจของวัด : ศึกษา เฉพาะกรณี วัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

สำหรับพระภิกษุ -สามเณร และขยายการดำเนินงานของพระธรรมทูต ตลอดจนส่งเสริมการประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่าง บ้าน ศาสนสถาน และโรงเรียน □

วัด เป็นหน่วยงานปกครองและหน่วยงานดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระพุทธศาสนา ที่สำคัญที่สุด และเป็นฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรหลักในการปกครองคณะสงฆ์ หลักเกณฑ์และวิธีการต่างๆ เกี่ยวกับวัดทรงตราไว้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือบุคคลตามกฎหมาย ตามความในมาตรา ๓๑ วรรคสอง และมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ วัดจึงได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่นๆ วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังเช่นบุคคลธรรมดาเว้นแต่สิทธิและหน้าที่ในการต่างๆ เองมิได้ จำต้องมีผู้แทน เพื่อใช้สิทธิและหน้าที่หรือแสดงเจตนาแทน ดังเช่น บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา ๓๑ วรรคสามว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” ดังนั้น เจ้าอาวาสเป็นทั้งผู้ปกครองวัดตามความในมาตรา ๓๖ และเป็นผู้แทนวัดตามความในมาตรา ๓๑ วรรคสาม ทั้งเป็นฐานะเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ดังความแห่งมาตรา ๔๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ว่าให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งในการดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา เพราะเหตุนี้ ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง ^๑ และสำหรับการบริหารวัดที่มหาเถรสมาคมกำหนดขึ้นนั้นมี ๖ ประการ คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ^๒

องค์กรใดที่มีการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพย่อมเป็นกุญแจดอกสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรตามเป้าหมายที่วางไว้ จึงจะเห็นได้ว่าการจัดระบบการบริหารจัดการมี

□ วไลวัลย์ เวชุนเคราะห์, ระบบการเงินของสงฆ์, ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔.

^๑ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), การคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖.

^๒ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารศึกษาคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๓๒.

ความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์การต่าง ๆ เพื่อให้องค์การนั้นปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบในรูปแบบเดียวกัน ให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ในการบริหารวัดที่ดีนั้น พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชน จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของตน ปฏิบัติตามหน้าที่นั้นเป็นอย่างดี และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารงานวัดทิวหลวงรังสรรค์
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดทิวหลวงรังสรรค์
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการบริหารวัดทิวหลวงรังสรรค์

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยนี้กำหนดขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารงานวัดทิวหลวงรังสรรค์ โดยจำแนกเป็น ๖ ด้านคือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้าน การศึกษาสงเคราะห์ ด้าน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้าน การสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ วุฒิการศึกษา อาชีพ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารงานวัดทิวหลวงรังสรรค์ โดยจำแนกเป็น ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) ด้านการสาธารณูปการ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พุทธศาสนิกชน ที่อาศัยอยู่ในเขต ตำบลทรายมูล อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำนวน ๔,๗๖๖ ☐ คน

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ที่ใช้ในการทำวิจัยคือ ตำบลทรายมูล อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ รวม ระยะเวลา ๓ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ การบริหารงานวัดทวีพูลรังสรรค์เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารงานวัดทวีพูลรังสรรค์เป็นอย่างไร

๑.๔.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการบริหารวัดทวีพูลรังสรรค์เป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและช่วยให้เข้าใจง่ายขึ้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยต่างๆ ดังนี้

๑.๕.๑ **ความคิดเห็น** หมายถึง การแสดงออกทางด้านความรู้สึก ความเชื่อและการตัดสินใจ ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยอาศัยความรู้ การรับรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม ที่มีต่อการบริหารงานวัดทวีพูลรังสรรค์

๑.๕.๒ **พุทธศาสนิกชน** หมายถึง ประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

^๖จำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือนตามทะเบียนราษฎร์, จากสำนักทะเบียนอำเภองครักษ์ ณ วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๕๕.

๑.๕.๓ **การบริหารงาน** หมายถึง กระบวนการสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยอาศัยคน งาน และทรัพยากร ผ่านทางการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุม การบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นกิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นฐานะหน้าที่เพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ของวัดทวีพูลรังสรรค์

๑.๕.๔ **วัด** หมายถึง สถานที่ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปกติมีพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ รวมทั้งมีพระภิกษุสงฆ์อยู่อาศัย ใช้เป็นที่จำศีลภาวนาหรือสถานที่ที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ปฏิบัติ ภาระกิจที่พึงกระทำ นั้นเอง จึงกำหนดขอบเขตของดินแดนที่สร้างเป็นศาสนสถานและการประกอบ ศาสนกิจ ศาสนพิธี ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ของพุทธศาสนิกชนพุทธบริษัทโดยทั่วไป

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้ทำให้ทราบถึงการบริหารงานวัดทวีพูลรังสรรค์

๑.๖.๒ ได้ทำให้ทราบความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดทวีพูลรังสรรค์

๑.๖.๓ ได้ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริหารวัดทวีพูลรังสรรค์

๑.๖.๔ การวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานวัดทวีพูลรังสรรค์